

Οι ταξιδιωτικές εντυπώσεις του Δήμου Κηπουρού

Τα ταξίδια ήταν ανέκαθεν πηγή έμπνευσης για τους καλλιτέχνες. Αρκεί να σκεφτεί κανείς την επιρροή που άσκησαν σε ζωγράφους όπως ο Albrecht Dürer και ο Diego Velázquez. «Αν δεν είχε ταξιδέψει στην Ιταλία, ο Dürer δεν θα αποκτούσε ποτέ αυτό το αίσθημα ανεξαρτησίας και αυτονομίας», μας υπενθυμίζει ο John Berger. Πράγματι, τα ταξίδια του στην Ιταλία (1494 και 1505), στην Ολλανδία (1520) και στην Αμβέρσα (1521) διεύρυναν τους ορίζοντές του, αλλά είχαν και πρακτικό χαρακτήρα, αφού ήταν ένας τρόπος για να αποφύγει τις επιδημίες πανώλης που μάστιζαν τις γερμανικές πόλεις. Από την άλλη, τα δύο ταξίδια που πραγματοποίησε ο Velázquez στην Ιταλία, το 1629 και το 1641-51, αφενός του έδωσαν την ευκαιρία να μελετήσει τη ζωγραφική των Μεγάλων Δασκάλων, αφετέρου γέννησαν μοναδικά έργα, όπως τις *Απόψεις των κήπων της Βίλας των Μεδίκων* και το πορτρέτο του Πάπα Ιννοκέντιου Ι΄. Στη συνέχεια, κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, η «Μεγάλη Περιοδεία» (The Grand Tour) των Ευρωπαίων περιηγητών σε χώρες της Ανατολικής Μεσογείου άφησε σημαντική παρακαταθήκη, εξαιρετικά δείγματα τοπιογραφίας και προσωπογραφίας. Σταθμός στην ελληνική ζωγραφική θεωρείται το ταξίδι του Νικηφόρου Λύτρα και του Νικόλα Γύζη στη Μικρά Ασία το καλοκαίρι του 1873. Τα συχνά ταξίδια στην Ευρώπη είχαν έντονο αντίκτυπο και σε άλλους Έλληνες ζωγράφους, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Γεώργιο Ροϊλό. Στον 20ό αιώνα, σε μια προσπάθεια να διερευνήσουν το εξωτικό στοιχείο, οι μοντερνιστές καλλιτέχνες στράφηκαν προς άλλους προορισμούς, εκτός της ευρωπαϊκής ηπείρου: ενδεικτικά, αναφέρουμε τα ταξίδια του Henri Matisse στο Μαρόκο (1912 και 1913) και του Paul Klee στην Τυνησία (1914) και στην Αίγυπτο (1928), τα οποία δεν άφησαν ανεπηρέαστη τη χρωματική τους παλέτα. Στις αρχές της δεκαετίας του '50, το οκτάμηνο ταξίδι των νεαρών Robert Rauschenberg και Cy Twombly στην Ιταλία και στο Μαρόκο ήταν τόσο καθοριστικό που θεωρείται πως άλλαξε τον ρου της ιστορίας της τέχνης. Στην εποχή του μαζικού τουρισμού και της παγκοσμιοποίησης, το επιμορφωτικό ταξίδι του καλλιτέχνη απέκτησε άλλο χαρακτήρα και άλλες μορφές: θεσμοποιήθηκε μέσα από τα πολυάριθμα προγράμματα φιλοξενίας (residencies) και, σε μεγάλο βαθμό, έγινε ψηφιακό. Το διαδίκτυο εκμηδένισε τις αποστάσεις, ενώ τα έξυπνα κινητά τηλέφωνα κατέστησαν περιττούς τους χάρτινους χάρτες και τις φωτογραφικές μηχανές.

Η ποιητική του ταξιδιού βρίσκεται στο επίκεντρο της νέας ζωγραφικής δουλειάς του Δήμου Κηπουρού. Αντλώντας έμπνευση από το βιβλίο *Χειμερινές σημειώσεις πάνω σε καλοκαιρινές εντυπώσεις* (1863) του Fyodor Dostoevsky, μεταφέρει στον καμβά τις εντυπώσεις του από τέσσερα ταξίδια που πραγματοποίησε σε ευρωπαϊκές πόλεις την τελευταία διετία: Ρώμη (Απρίλιος 2022), Μαδρίτη και Τολέδο (Σεπτέμβριος 2022), Παρίσι (Απρίλιος 2023), Λονδίνο (Αύγουστος 2023). Με συνταξιδιώτισσα τη σύντροφό του, η οποία πρωταγωνιστεί σε πολλούς πίνακες της σειράς αυτής, ο Κηπουρός δημιουργεί ένα προσωπικό ημερολόγιο με το οποίο καταγράφει τις ταξιδιωτικές του εμπειρίες. Όπως λέει ο ίδιος, η ζωγραφική ήταν ένας τρόπος να ξαναδεί τις αναμνηστικές φωτογραφίες που τράβηξε κατά τη διάρκεια των ταξιδιών, ώστε να ξαναβιώσει τις χαρούμενες στιγμές που έζησε με τη σύζυγό του. Με άλλα λόγια, η ζωγραφική

λειτουργεί εδώ ως εργαλείο μνημόνευσης, ως αφηγηματική αναπαράσταση της καθημερινής βιωμένης εμπειρίας αλλά και ως μέσο για την ανασύστασή της.

Ο Κηπουρός καταγράφει τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις χωρίς ίχνος νοσταλγίας και συναισθηματισμού. Το συναίσθημα υπάρχει –η αναπόληση μιας ευχάριστης στιγμής, η συγκίνηση της θέασης ενός εμβληματικού έργου τέχνης σε ένα περιώνυμο μουσείο, η απόλαυση ενός ωραίου γεύματος σε ένα κλασικό εστιατόριο– αλλά δεν επιβάλλεται. Ο ζωγράφος υιοθετεί την αναγκαία αποστασιοποίηση που του επιτρέπει να μελετήσει την πραγματικότητα –ό,τι έζησε– και από τη σκοπιά ενός ουδέτερου παρατηρητή. Από την άλλη, όμως, η οικειότητα με τα αναπαριστώμενα πρόσωπα είναι προαπαιτούμενο για τον ίδιο: «Θέλω οι φιγούρες που ζωγραφίζω να έχουν αισθήματα, να αναπολούν, να σκέφτονται, να ονειροπολούν, να ταξιδεύουν (με τον νου). Στη ζωγραφική μου με ενδιαφέρει η καθημερινή ζωή και ο άνθρωπος στις διάφορες εκφάνσεις του».

Όπως φανερώνουν οι πίνακες *Βαρκελώνη και Τέσσερις μέρες στο Άμστερνταμ* (αμφότεροι του 2012), η θεματική του ταξιδιού απασχολεί τον Κηπουρό από το ξεκίνημά του. Στο Λονδίνο, κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών του σπουδών, είχε επίσης την ευκαιρία να εφαρμόσει στην πράξη την ιδέα της άσκοπης μητροπολιτικής περιπλάνησης (*Flaneur*, 2016). Η ζωγραφική του δεν είναι μόνο ανθρωποκεντρική, αλλά έχει και ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Αυτό τουλάχιστον μαρτυρούν κάποια παλαιότερα έργα, όπως τα *Καταυλισμός προσφύγων στην Ειδομένη* (2016), *Η λιτότητα γεννά αντίσταση* (2015) και *Σιωπηλή απόγνωση* (2016). Τα δύο τελευταία, που καταγράφουν συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας, συνομιλούν με το *Unhappy Endings* (2023), που αναφέρεται στην τραγωδία των Τεμπών. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με κάποιο προσωπικό ταξίδι του καλλιτέχνη αλλά με ένα ταξίδι που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Ο Κηπουρός συμμετέχει στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην πλατεία Συντάγματος –τον βλέπουμε μάλιστα να μας κοιτάζει– και αποτυπώνει ζωγραφικά το συμβάν με τρόπο ιδιαίτερο, δίνοντας στην εικόνα μια ψευδαισθητική διάσταση (ένα στρουμφόσπιτο εμφανίζεται μπροστά στη σβησμένη Βουλή των Ελλήνων). «Μέσω της ζωγραφικής, προσπάθησα να αποδώσω το πρώτο στάδιο του πένθους, κατά το οποίο ο άνθρωπος που πενθεί αρνείται την πραγματικότητα. Μέσω της χρήσης κόμικς στοιχείων προσπάθησα να αναιρέσω την αντικειμενική πραγματικότητα. Το βλέμμα μου στο θεατή, τοποθετεί και επισφραγίζει την παρουσία του στα δρώμενα», σημειώνει ο ζωγράφος.

Ένα μεγάλο μέρος των ταξιδιωτικών εντυπώσεων του Κηπουρού αφορά τις επισκέψεις του ζευγαριού, του ίδιου και της συντρόφου του, σε φημισμένα ευρωπαϊκά μουσεία, όπως είναι το Λούβρο, το Πράδο και το Πομπιντού. Με τη *Νίκη της Σαμοθράκης* (τρεις εκδοχές, 2023) και τους *Επισκέπτες* (δύο εκδοχές, 2023) ο ζωγράφος μεταφέρει την εμπειρία θέασης δύο αριστουργημάτων της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής που στεγάζονται στο Λούβρο. Οι θεατές αυτών των έργων γίνονται και εκείνοι μέρος του συνωστισμένου πλήθους που «προσκυνά» –απαθανατίζοντας με τα κινητά τηλέφωνα– τη Νίκη της Σαμοθράκης και την Αφροδίτη της Μήλου. Κοιτώντας τα έργα αυτά δεν μπορείς να μην σκεφτείς τη σειρά *Museum Photographs* (1989-2001) του διακεκριμένου φωτογράφου Thomas Struth, ο οποίος επιχείρησε να παντρέψει σε μία εικόνα δύο διαφορετικές στιγμές, μία σύγχρονη (οι επισκέπτες ενός μουσείου) και μία

ιστορική (αυτό που αναπαριστά ένα έργο και μαγνητίζει το βλέμμα του θεατή). Στην περίπτωση του Κηπουρού οι επισκέπτες δεν θαυμάζουν ιστορικούς πίνακες, ώστε ο χρόνος της εικόνας να συγχωνεύεται με τον χρόνο του θεατή, ωστόσο ο γενικότερος προβληματισμός είναι κοινός: Τι αναζητούν και τι αποκομίζουν οι επισκέπτες των μουσείων, που περιμένουν υπομονετικά τη σειρά τους για να θαυμάσουν ένα ξακουστό έργο τέχνης;

Στις εικόνες του Κηπουρού το προσωπικό βίωμα δεν είναι πάντοτε φανερό. Ο πίνακας *Follow your Dreams!* (2023) απεικονίζει μια παιδική χαρά χωρίς παιδιά. Αναρωτιέται κανείς πώς σχετίζεται η εικόνα αυτή με το ταξίδι και πώς «κολλάει» με τα υπόλοιπα έργα της έκθεσης. Κι όμως, βρισκόμαστε ουσιαστικά μπροστά σε μια αυτοπροσωπογραφία, αφού το αγοράκι της φωτογραφίας είναι ο ζωγράφος σε νεαρή ηλικία και η χορταριασμένη παιδική χαρά βρίσκεται στην Ορεστιάδα, εκεί όπου μεγάλωσε. Πρόκειται δηλαδή για ένα νοητικό ταξίδι που αναφέρεται σε μια βαθύτερη επιθυμία, σε ένα όνειρο ζωής που έγινε πραγματικότητα. Είναι το όνειρο της ενασχόλησης με τη ζωγραφική. «Το βήμα παραπάνω που πιστεύω ότι κάνω σε σχέση με προηγούμενες δουλειές μου είναι η προσπάθεια να κινηθώ πέρα από τη φωτογραφική αναπαράσταση», δηλώνει για τα νέα του έργα ο καλλιτέχνης. Ακόμα και αυτή η σκέψη, ως εγχείρημα και ως κατάκτηση, συνιστά ένα συναρπαστικό ταξίδι γνωριμίας με τη ζωγραφική και τις απαιτήσεις της. Ένα εσωτερικό ταξίδι ενσυναίσθησης που, αναμφίβολα, ολοκληρώθηκε με επιτυχία.

Χριστόφορος Μαρίνος
Ιστορικός τέχνης και επιμελητής